

Kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen Turun kaupungissa

Anna-Mari Rosenlöf

Kulttuuri- hyvinvoinnin kehittäminen Turun kaupungissa

Turun ammattikorkeakoulun raportteja 240

Turun ammattikorkeakoulu
Turku 2017

ISBN 978-952-216-656-2 (painettu)
ISSN 1457-7925 (painettu)
Painopaikka: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Tampere 2018

ISBN 978-952-216-654-8 (pdf)
ISSN 1457-7925 (elektroninen)
Jakelu: loki.turkuamk.fi

Sisältö

1	Johdanto	6
1.1	Turun kaupunki kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottajana.....	8
1.2	Kulttuurihyvinvointia Turussa -verkosto keskeisenä toimijana.....	10
1.3	Kehittämistyön tarkoitus.....	11
2	Mitä kulttuurihyvinvointi on?	13
2.1	Kulttuuripalvelut saavutettaviksi ja uusiin ympäristöihin.....	14
2.2	Kulttuurihyvinvointipalvelut.....	16
2.3	Keskeiset kohderyhmät.....	17
3	Kulttuurihyvinvoinnin kehittämisalueet Turussa	20
3.1	Kumppanuus ja sitouttaminen.....	21
3.2	Vakiintunut rahoitus.....	21
3.3	Koordinaatio ja kehittäminen.....	22
3.4	Tiedotus ja näkyväksi tekeminen.....	23
4	Toimenpide-ehdotukset Turun kaupungille	24
	Lähteet	39

”**Kulttuuria ja hyvinvointia** yhdistävän työn jatkaminen on tärkeää alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Kyseessä on uusi osaamisalue, jonka merkitys kasvaa nopeasti lähitulevaisuudessa koko Euroopassa.

Jatkoa tulisi toteuttaa siten, että hanke- ja projektitoiminnasta voitaisiin tuottaa pysyviä käytänteitä kaupunkilaisten arkeen. Samanaikaisesti on tärkeää, että kehitetään rakenteita, jotka tukevat käytännön toiminnan toteuttamista eri yhteisöjen ja organisaatioiden yhteistyössä.”

Eurooppalainen kulttuurikaupunki Turku palaa edelleen.

Turku 2011 -kulttuuripääkaupunkivuoden jatkotyöryhmän loppuraportti (2011)

Käsitteitä

Kulttuuriset oikeudet: Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2009 julkaiseman Kulttuuripolitiikan strategia 2020:n mukaan suomalaista kulttuuripolitiikkaa ohjaavat perusoikeudet sekä taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin perusoikeuksiin kuuluvat kulttuuriset oikeudet. Kulttuuristen oikeuksien edistäminen merkitsee sitä, että kaikilla on tasavertainen oikeus ja mahdollisuus ilmaista itseään ja harjoittaa kulttuuritoimintaa sekä osallistua erilaisiin kulttuurin ilmenemisen muotoihin.¹

Osallisuus: Osallisuus merkitsee kuulumista yhteisöön, siinä toimimista sekä kokemusta yhteisöön kuulumisesta ja omasta merkityksestä sen jäsenenä. Osallisuus nähdään sekä tavoitteena että keinona lisätä yhteiskunnan tasa-arvoa ja sisäistä eheyttä. Oletuksena on, että osallisuuden lisääminen kasvattaa yksilön hyvinvointia.²

Taidelähtöiset menetelmät: Toimintaa, jossa yksilön terveyttä ja hyvinvointia pyritään lisäämään muun toiminnan lisäksi taiteen ja kulttuurin keinoin ja jossa haetaan taiteen avulla uusia näkökulmia vaikeasti lähestyttäviin asioihin ja ilmiöihin.³

Taideterapia: Eri taidemuotoihin pohjautuvaa luovuusterapiaa, kuten musiikki-, tanssi-, kuvataide-, kirjallisuus tai draamatyöskentelyyn perustuvaa terapiaa, voi antaa vain koulutettu terapeutti. Terapia perustuu hoidolliseen ja tavoitteelliseen suunnitelmaan, ja on yleensä säännöllistä ja pitkäaikaista.⁴

Taiteen soveltava käyttö: taiteen teosten ja esitysten käyttämistä muissa toiminnoissa tiettyjen tavoitteiden hyväksi, esimerkiksi hyvinvoinnin lisäämiseksi. Taiteen soveltavana käyttönä voidaan pitää myös elämäntapojen, kansalaisyhteiskunnan ja sitä kautta koko yhteiskunnan kehittämistä taiteenomaisesti. Tällöin kehittämisessä käytetään mahdollisimman paljon hyväksi luovuutta ja otetaan huomioon ihmisen kokonaisvaltaisuus eli tiedon, taidon, tunteen ja tahdon liittyminen toisiinsa.⁵

-
1. *Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-693-5> (viitattu 18.12.2017).*
 2. *Virolainen, Jutta. Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Cuporen verkkojulkaisuja 26, 2015, s. 18–19, 27. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/jutta-virolainen-kulttuuriosallistumisen-muuttuvat-merkitykset> (viitattu 18.12.2017).*
 3. *Känkänen, Päivi. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Tutkimus 109. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaali-tieteiden laitos. Helsinki, 2013, s. 75. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-911-4> (viitattu 18.12.2017).*
 4. *Ibid, s. 33.*
 5. *Liikanen, Hanna-Liisa. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma 2010–2014, 2010, s. 36–37. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-826-7> (viitattu 18.12.2017).*

1 Johdanto

”Varsinais-Suomessa kulttuuri ja taide nähdään perusoikeutena ja ymmärretään kulttuurin moninaiset hyvinvointivaikutukset sekä kulttuuri- ja taidekasvatuksen luoma perusta henkilökohtaisen taidesuhteen syntymiselle ja läpi elämänkaaren jatkuvaksi mahdollisuudeksi.

Kulttuuri on resursoitu keskeiseksi osaksi kuntien perus- ja hyvinvointipalveluita. Taiteilijoiden moniammatillista yhteistyötä edistetään ja taiteen kohtaamisen edellytyksiä laitoksissa ja yhteisöissä vahvistetaan.”

Luova Varsinais-Suomi 2025. Varsinais-Suomen kulttuuristrategia 2015–2025

Turun seutu on profiloitunut voimakkaasti kulttuurin ja hyvinvoinnin monitahoisia yhteyksiä kehittävänä alueena. Tämä voidaan nähdä jatkumona kulttuuripääkaupunkivuodelle 2011, jonka pääviesti oli: ”Kulttuuri tekee hyvää”. Kulttuuria ja hyvinvointia yhdistävä toiminta on tavoittanut Turun seudulla merkittävän laajan väestöpohjan vuodesta 2011 lähtien. Kulttuuri ja taide eri muodoissaan ovat jalkautuneet uusiin toimintaympäristöihin ja kaupunkilaisten arkeen. Tänäpäin ”kulttuuri” merkitsee Turussa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kokemuksellisuutta. Myös kulttuurin ja taiteen mahdollisuudet on tunnistettu yhä laajemmin osaksi kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Kulttuurihyvinvointi

Kulttuuri ja sen hyvinvointia tukevat vaikutukset läpäisevät koko ihmisen elämänkaaren. Taide ja kulttuuri ymmärretään osana hyvää elämänlaatua ja elinikäistä oppimista. Ihminen nähdään aktiivisena toimijana. Kulttuurihyvinvointiala vahvistaa eri taiteenalojen sekä terveys- ja hyvinvointialojen yhteistyöstä syntyviä sisältöjä ja menetelmiä hyvinvoinnin edistäjinä.

Kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeen Turussa on kehitetty sekä hankkeissa että kaupungin perustoiminnassa kulttuuria, taidetta ja hyvinvointia yhdistävää toimintaa sekä erilaisia kulttuurihyvinvointipalveluita. Turussa on toimiva kulttuurihyvinvoinnin ekosysteemi, johon kuuluu kouluttaja-, tutkimus- ja kehittäjäorganisaatioita sekä palveluiden tuottajia ja tilaajia (KUVIO 1). Turun seudulla on aktiivinen kolmas sektori ja kokeneita kulttuurihyvinvoinnin ammattilaisia, joilla on vahva sisällöllinen ja taiteellinen osaaminen. Hankkeissa toimijoiden välille on syntynyt yhteistyötä ja monialaista osaamisen vaihtoa. Uusia koulutusrakenteita on kehitetyssä erityisesti ammattikorkeakouluissa. Turun kaupunki ja kolmannen sektorin toimijat tarjoavat kaupunkilaisille erilaisia kulttuurihyvinvointipalveluita. Kaupunki ympäristönä ja monipuolisena tapahtumatarjottimena mahdollistaa kulttuurin ulottumisen jokaisen kaupunkilaisen arkeen.

KUVIO 1.

Kulttuurihyvinvointitoiminnan ulottuvuudet ja ekosysteemi Turun seudulla.

Turun kaupunkistrategian 2029 keskeisenä tavoitteena on kaupunkilaisten hyvinvoinnin edistäminen. Eurooppalainen kulttuurikaupunki Turku tekee hyvää asukkaidensa ja asiakkaidensa hyvinvoinnille ja pyrkii omalla toiminnallaan kaventa-

maan asukkaiden hyvinvointieroja.¹ Hyvinvointi on monitahoinen ilmiö. Se syntyy ihmisen itsensä, hänen läheistensä, lähiympäristön ja palvelujärjestelmän toiminnan sekä yhteiskuntapolitiikan tuloksena.² Julkisen sektorin kustannusten hillitsemiseksi resursseja on suunnattava jatkossa entistä enemmän hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen raskaiden ja kalliiden sote-palveluiden tarpeen vähentämiseksi. Tarvitaan uusia keinoja, joilla erityisesti kohonneen riskin ryhmissä olevien ihmisten toimijuutta ja vastuun ottamista omasta elämästä voidaan vahvistaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi koulunsa keskeyttäneen nuoren sitoutumista sosiaalisen sirkuksen ryhmään.

Parhaimmillaan kulttuuri on mukana uusien toimintamallien luomisessa kaikilla toimialoilla. Suomen hallituksen yhtenä kärkihankkeena kehitetään mm. lapsi- ja perhepalveluihin matalan kynnyksen perhekeskuksia, joiden suunnitteluun ja toimintaan voidaan yhdistää lapsia, nuoria ja perheitä tukevia kulttuurihyvinvointipalveluita.³ Tampereella ja Porissa on kehitetty kulttuurisia tukipalveluita neuvolan asiakkaille. Tampereella on käytössä neuvolan kulttuurilähete, jolla tuen tarpeessa oleva vauva ja perhe voivat osallistua vauvan motoriikkaa tai perheen vuorovaikutusta tukeviin kulttuurihyvinvointipalveluihin.

Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran megatrendilistauksessa vuodelta 2014 puhutaan keskinäisriippuvaisuuden lisääntymisestä. Yhä useampi ilmiö on vaikea yksiselitteisesti erottaa siihen vaikuttavista muista ilmiöistä, jolloin huomio täytyy suunnata eri ilmiöiden välisten riippuvuussuhteiden tarkasteluun.⁴ Turun kaupungissa tämä merkitsee hyvinvoinnin edistämisen kokonaisvaltaista tarkastelua, jossa hyödynnetään laajasti ja ennakkoluulottomasti eri toimialojen osaamista. Nykyinen sektoroitunut palvelujärjestelmä koetaan monissa inhimillisissä tarpeissa ja ongelmissa riittämättömäksi. Poikkihallinnollisten ja monitoimijaisten verkostojen merkitys on kasvanut.⁵ Hyvinvoinnin haasteisiin tulisi pystyä vastaamaan asiakaslähtöisesti toimialarajat ylittävin keinoin. Asukas kokee saavansa palvelua Turun kaupungilta yksittäisen toimialan sijaan.

1.1 Turun kaupunki kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottajana

Turun kaupunki tarjoaa asukkailleen useita vakiintuneita kulttuurihyvinvointipalveluita ja -tuotteita. Esimerkiksi Kimmoke-ranneke on tarkoitettu liikunta- ja kulttuuripalveluihin osallistumiseen perustoimeentulotukea, työkyvyttömyyseläkettä,

työmarkkinatukea, peruspäivärahaa ja kuntoutustukea saaville turkulaisille. Kimmokkeen käyttäjiä oli vuoden 2015 lokakuussa noin 900. Seniorikorttiin ja -rannekeeseen ovat puolestaan oikeutettuja 65 vuotta täyttäneet turkulaiset. Se on kulttuuri- ja liikuntapalveluetukortti, jolla oli lokakuussa 2015 noin 3 500 käyttäjää. Tehostetun palveluasumisen ja hoiva-asumisen yksiköissä asukkaille tehdään osana hoitosuunnitelmaa yksilöllinen kulttuurisuunnitelma, johon kirjataan asukkaiden kulttuuriset tarpeet ja tehdään suunnitelma niiden toteutumiseksi.⁶

Turun kaupunki on hyväksytty vuonna 2014 ensimmäistä kertaa mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön lastenkulttuurikeskuksille myöntämän avustuksen piiriin. Kaupungin lastenkulttuurin suunnittelijalla on pitkä kokemus kulttuuripalveluiden ja koulujen yhteistyöstä, jota on pystytty laajentamaan lastenkulttuurikeskustoimintaan saadulla avustuksella. Avustuksella on toteutettu nuorisotaloilla ja kouluissa harrastuskokeiluita sekä palkattu koulutaiteilijoita muun muassa Paattisten ja Pansion kouluille. Kaupungin eri alueille pyritään järjestämään uusia harrastusmahdollisuuksia harrastuskokeilujen toteutumisesta saatujen palautteiden perusteella. Koulutaiteilijatoiminnasta on saatu hyviä tuloksia: muun muassa opiskelumotivaatio, yhteishenki ja luottamus toisiin oppilaisiin on kasvanut. Vuodesta 2005 lähtien Turussa on ollut toiminnassa Kulttuuripolku, joka on Turun kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma perusopetuksen oppilaille. Vuoden 2016 syksyllä Kulttuuripolku muuttui Elämyspoluksi, jolloin siihen yhdistettiin erilliset Ympäristöpolku- ja Yrittäjyyspolku-suunnitelmat.

Turun kaupungissa kulttuuri-, liikunta-, nuoriso- ja kirjastopalvelut yhdistyivät vapaa-aikatoimialaksi vuonna 2013. Turun kaupungin vapaa-aikatoimialalla työskentelee kohderyhmä- ja aluetyöstä vastaavia kulttuurityöntekijöitä, jotka tuottavat kulttuuripalveluita monenlaisille yleisöille yhdessä kaupungin kulttuurilaitosten, yksittäisten taitelijoiden, oppilaitosten, kolmannen sektorin ja vapaaehtoisten kanssa. Viime vuosina vapaa-aikatoimiala on kohdentanut resursseja erityisesti monialaiseen aluetyöhön kaupungin suuralueilla. Aluetyössä otetaan laajasti huomioon niin liikunta-, nuoriso- kuin kulttuuripalvelut. Aluetyömalli on kehitetty EVIVA-hankkeessa 2010–2015. Kullakin Turun kaupungin yhdeksästä suuralueesta toimii monialainen tiimi, jossa ovat edustettuina kaikki vapaa-aikatoimialan palvelut: kirjasto-, museo-, liikunta ja nuorisopalvelut. Tiimissä on asiantuntemus toimialan palveluista ko. asuinalueella, sen tehtävän on koordinoida ja kehittää alueen vapaa-ajan palveluita yhteistyössä alueen asukkaiden ja toimijoiden kanssa.

1.2 Kulttuurihyvinvointia Turussa -verkosto keskeisenä toimijana

Kulttuurihyvinvointia Turussa -verkoston toiminta käynnistyi syksyllä 2012 osana Turku 2011 -säätiön rahoittamaa Osaamispolku – kohtaamisia vanhustyössä -hanketta. Verkoston perustaminen oli vastaus Turku 2011 -säätiön toiveeseen kulttuuria ja hyvinvointia yhdistävän työn jatkuvuuden turvaamisesta. Kulttuurihyvinvointia Turussa on avoin verkosto, joka perustuu toimijoiden keskinäiseen yhteistyöhön ja vapaaseen osallistumiseen. Koordinaatiovastuussa on vuonna 2016 ollut Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia Kulttuurihyvinvoinnin tutkimusryhmä. Verkoston toiminnassa ovat olleet mukana:

- Framil ry – Varsinais-Suomen osallistavan taiteen keskus
- Humanistinen ammattikorkeakoulu
- Itämeren alueen terveet kaupungit ry (Baltic Region Healthy Cities)
- Kirjan talo ry – Bokens Hus rf
- Läntinen tanssin aluekeskus
- Taiteen edistämiskeskuksen Lounais-Suomen toimipiste
- Turun ammattikorkeakoulu
- Turun kaupunki, Vapaa-aikatoimiala ja Hyvinvointitoimiala
- Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry
- Turun yliopiston Kulttuurin ja terveyden tutkimusyksikkö

Verkosto on muun muassa järjestänyt yhteistyössä seminaarit ”Mikä on kulttuurihyvinvoinnin tulevaisuus?” maaliskuussa 2014 sekä ”Taide ja tuloksellisuus” elokuussa 2014. Verkosto on kokoontunut keskimäärin viisi kertaa vuodessa. Se on julkaissut säännöllisesti uutiskirjettä, joka on lähetetty yli 200 vastaanottajalle. Verkosto edistää kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottamista ja tilaamista Turun alueella pyrkien vaikuttamaan mm. rahoitukseen ja rakenteisiin. Verkoston toimijoilla on laaja ja moniammatillinen hanke- ja palveluosaaminen taiteen, kulttuurin, terveyden, osallisuuden ja hyvinvoinnin yhteyksistä.⁷

1.3 Kehittämistyön tarkoitus

”Avainsanoja kestävästä hyvinvoinnin saavuttamisesta ovat yhteistyö ja kumppanuus kaupungin, kaupunkilaisten sekä kaupungin sidosryhmien välillä. Tarvitaan myös kaupungin toimintakulttuurin ja omien toimintamallien muutosta. Kokeileminen, avoimuus uusille ideoille sekä rohkeus uudistua ja oppia kokemuksista ovat jatkossa kriittisiä menestystekijöitä.”

Turun kaupunkistrategia 2029

Kulttuurihyvinvointiosaaminen on yksi Turun Kulttuuripääkaupunkivuoden 2011 jatkotyöryhmän loppuraportissa tunnistetuista valtakunnallisista osaamisalueista ja sen hyödyntäminen on osa Turun kaupunkistrategian Hyvinvointi ja aktiivisuus -ohjelmassa asetettuja tavoitteita. Syksyllä 2015 käynnistyneen kehittämistyön tavoitteena oli kartoittaa mahdollisuuksia kulttuurin ja hyvinvoinnin välisten yhteyksien pysyvään koordinaatioon ja edistämiseen Turussa. Avainasemassa olivat hyvien toimintamallien vakiinnuttaminen ja rakenteellisten puitteiden luominen kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseksi. Lisäksi haluttiin selkeyttää hajanaista toimintakenttää ja muodostaa kokonaiskuva nykytilanteesta.

Kehittämistyö toteutettiin toimintatutkimuksellisin menetelmin tiiviissä yhteistyössä Turun kaupungin ja monialaisen kumppanuusverkoston kanssa. Aihetta lähestyttiin ongelmakeskeisesti ja käytännönläheisesti. Turun kaupungista osallistui edustajia vapaa-aika-, hyvinvointi- ja sivistystoimialalta sekä konsernihallinnosta. Haastatteleamalla keskeisiä toimijoita sekä perehtymällä kirjallisiin ja sähköisiin lähteisiin saatiin selville ajankohtaiset haasteet ja kehittämiskohteet. Tuloksena syntyi toimenpide-ehdotus kulttuurihyvinvointiin liittyvän koordinaation järjestämiseksi Turun kaupungissa. Lisäksi ehdotettiin kuutta toimenpidettä liittyen rahoitusmahdollisuuksiin, toiminnan rakenteelliseen kehittämiseen ja kansalliseen profiloitumiseen.

Kehittämistyössä pyrittiin saamaan aikaan konkreettisia välineitä muutokseen. Jotta hahmotellut toimintamallit saadaan otettua käyttöön ja juurrutettua, tarvitaan sekä toimintaympäristön tukea että liikkumavaraa muutosten toteuttajille.⁸ Kaikki toimenpide-ehdotukset edellyttävät aktiivista jatkotyöstämistä, ja niille on määritelty päävastuutahot sekä tavoiteaikataulu.

Mihin kehittämistarpeisin selvitystyöllä vastattiin?

- Miten Turun kaupunki voi olla mahdollistajana kulttuurihyvinvoinnin koordinaatiossa ja käytännön työssä?
- Mitkä ovat keskeisten toimijoiden roolit ja näkemykset kulttuurihyvinvoinnin kehittämisestä ja nykytilanteesta Turun alueella?
- Miten hyvinvoinnin edistäminen kulttuurin keinoin voi olla työn osana kaupungin työntekijöillä eri toimialoilla?
- Miten kulttuurihyvinvointi on osa ennaltaehkäisevää työtä sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä lähivuosien aluehallintouudistuksessa?

Selvityksen pohjalta muodostettiin seitsemän toimenpide-ehdotusta, jotka on esitelty luvussa neljä.

2 Mitä kulttuurihyvinvointi on?

KUVIO 2.

Kulttuurihyvinvointitoiminnan käsitteet ovat vielä vakiintumattomia.

Kulttuuripalvelut edistävät tutkitusti hyvinvointia. Taide ja kulttuuri laajassa merkityksessään tulisivatkin ymmärtää päätöksenteossa osaksi ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja hyvää hoitoa. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista puhuttaessa käytetään monenlaisia vakiintumattomia käsitteitä, jotka kuvaavat osittain erilaisia lähestymistapoja ja tavoitteita. Kulttuuria ja hyvinvointia yhdistävien palveluiden määrittelyssä on erotettavissa tällä hetkellä kaksi erilaista lähestymistapaa. Useat palvelut liikkuvat näiden kahden lähestymistavan rajapinnalla ja niissä toteutuvat sekä taiteelliset että hyvinvointitavoitteet. Karkeasti ottaen palvelut ja niiden kehittäminen voidaan jakaa seuraavasti:

1. Saavutettavat kulttuuripalvelut

Jo olemassa olevia **kulttuuri- ja taidepalveluita tehdään saavutettaviksi ja viedään uusiin toimintaympäristöihin** niiden ihmisten luo, jotka eivät erilaisista syistä joutu-
tuen voi käyttää tarjolla olevia kulttuuripalveluita.

2. Kulttuurihyvinvointipalvelut

Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat asiakas- ja tarvelähtöisiä, matalan kynnyksen räätälöitäviä **palveluita**, joilla on selkeästi määritellyt hyvinvointitavoitteet.

2.1 Kulttuuripalvelut saavutettaviksi ja uusiin ympäristöihin

Monet syyt ovat johtaneet siihen, että suuri joukko kaupunkilaisia jää olemassa olevien kulttuuripalveluiden ulkopuolelle tai jättää tarjonnan hyödyntämättä. Eriarvoisuus kulttuuripalveluihin osallistumisessa on lisääntynyt ja lisääntyy edelleen.⁹ Kuitenkin jokaisella tulisi olla oikeus päästä osalliseksi kulttuurista ja nauttia taiteista.¹⁰ Kulttuurin hyvinvointivaikutusten kannalta tärkeitä ovat kaupunkilaisten jokapäiväiset asuin- ja toimintaympäristöt. Rajoittavatko vai mahdollistavatko ne erilaisia toimintamahdollisuuksia niiden käyttäjille? Miten uusissa palvelutaloissa, kouluissa, päiväkodeissa ja sairaaloissa otetaan huomioon ryhmätoiminta- ja esiintymistilat, taideteosten sijoittaminen, prosenttiperiaate¹¹, kodin omaisuus sekä esteettisyys?

Kulttuuripalvelut, joiden tuottamisessa ja järjestämisessä kiinnitetään tavoitteellisesti huomiota saavutettavuuteen, antavat osallistumisen mahdollisuuksia moninaisille käyttäjille. Kulttuurin saavutettavuutta voidaan parantaa poistamalla osallistumisen esteitä, jotka voivat liittyä esimerkiksi aisteihin, tiedotukseen, ymmärtämisen vaikeuteen, asenteisiin, fyysisiin tai taloudellisiin tekijöihin sekä päätöksenteossa oleviin puutteisiin.¹² Päätöksenteossa olevilla puutteilla tarkoitetaan esimerkiksi sitä, ettei virkamiehillä tai poliittisilla päättäjillä ole riittävästi asianmukaista tietoa päätösten vaikutuksista kulttuurin saavutettavuuteen.

Saavutettavat kulttuuripalvelut tarjoavat elämyksiä, virkistystä, iloa ja mielihyvää sekä kokemuksia, jotka auttavat parhaimmillaan jäsentämään omaa ajattelua ja ympäröivää maailmaa.

Esimerkkejä saavutettavista kulttuuripalveluista ovat muun muassa:

- teatteriesitys palvelutalossa
- yhteisötaiteellisen esityksen valmistaminen koulussa
- taidetapahtuma lähiössä
- elokuvaesitys kirjaston pihalla
- kulttuuriystävä ikäihmisen saattajana konsertissa
- museon vapaan sisäänpääsyn ilta kerran kuukaudessa.

Kuva 1.

Tohtori Duurin Orkesteri. Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia-musiikin ja sirkuksen opiskelijat. Kuva: Turun ammattikorkeakoulu, Uli Kontu-Korhonen.

2.2 Kulttuurihyvinvointipalvelut

Kulttuurihyvinvointipalveluiden tavoitteena on edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia, kuten lisätä toimintakykyä, elämänhallinnan tunnetta ja koettua terveyttä, ehkäistä yksinäisyyttä ja sosiaalista eriytymistä, lisätä osallisuutta ja oikeutta itseilmaisuuksiin, parantaa työhyvinvointia ja tukea mielenterveyttä. Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat vakiintuneita kulttuuria, taidetta, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta yhdistäviä palveluita, joiden toteuttajina ja kehittäjinä ovat taiteen ja sosiaali-, terveystyön ja kasvatustyön ammattilaiset yhdessä. Ne toimivat rajapinnalla, jossa vaaditaan moniammatillista ja poikkihallinnollista osaamista sekä eri toimijoiden yhteistyötä.

Kulttuurihyvinvointipalvelut perustuvat monialaiseen osaamiseen sekä tutkimustietoon. Ne tavoittavat erityisesti yleisen kulttuuritarjonnan ulkopuolelle jääviä kohde-ryhmiä. Kulttuurihyvinvointipalvelut voivat olla sekä kaupungin kulttuurilaitosten että kolmannen sektorin toimijoiden ja yksittäisten taiteen ammattilaisten tuottamia palveluita. Saman palvelukokemuksen aikana voi toteutua erilaisia sekä taiteeseen että hyvinvointiin liittyviä tavoitteita.¹³

Kulttuurihyvinvointipalveluita ovat esimerkiksi:

- muistisairauksien ehkäiseminen musiikin ja tanssin keinoin
- nuorten syrjäytymisen ehkäisy draamaryhmissä
- vauvan ja vanhempien vuorovaikutuksen ja motoriikan tukeminen vauvasirkuksessa
- omaelämäkerrallinen työskentely ja oman identiteetin positiivinen rakentaminen valokuvan keinoin sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaille
- hoivamuusikon työskentely sairaalassa
- Tanssikummin työskentely koulussa.

Kuva 2.

Läntisen tanssin aluekeskuksen Tanssikummit liikuttavat lapsia ja nuoria. Kuva: Läntisen tanssin aluekeskus, Riikka Campomanes.

2.3 Keskeiset kohderyhmät

Turun kaupungin tuottamat kulttuuripalvelut on yleisesti ottaen suunnattu kaikille kaupunkilaisille. Kulttuuria ja hyvinvointia yhdistäviä palveluita kannattaa suunnata kaupungissa havaittujen hyvinvoinnin haasteiden mukaan. Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Alueellisessa terveyst- ja hyvinvointitutkimuksessa (ATH) saadut tulokset väestön hyvinvoinnista ovat käyttökelpoisia lähtökohtia kulttuurihyvinvointipalveluiden suunnitteluun sekä hankkeiden perus-

taksi. Kun toiminnan kohteena ovat jollain tavalla muita heikommassa asemassa tai hyvinvoinnin suhteen riskiryhmässä olevat henkilöt, on tärkeää toimia siten, ettei heitä leimata asemansa vuoksi.

Kulttuurihyvinvointipalveluilla voidaan tavoittaa kaupunkilaisia, jotka jäävät usein yleisten kulttuuripalveluiden ulkopuolelle esimerkiksi erilaisten saavutettavuuteen liittyvien esteiden vuoksi. Enemmän harrastavat, vapaa-ajallaan aktiiviset ihmiset ovat terveempiä ja voivat paremmin kuin vähän tai ei lainkaan harrastavat. Turun kaupunkistrategian Hyvinvointi ja aktiivisuus -ohjelmassa keskitytään erityisesti passiivisten kuntalaisten aktivointiin. Keskeisiksi kohderyhmiksi on määritelty:

- lapset ja nuoret
- ikääntyvä väestö
- maahanmuuttajat.

Taide ja kulttuuri voivat olla hyvinvoinnin tukena ja edistäjinä myös erilaisissa elämän nivel- tai siirtymävaiheissa. Lisäksi on äärimmäisen tärkeää tukea lapsiperheitä ja vanhemmuutta sekä lapselle tärkeiden aikuisten jaksamista. Omien voimavarojen löytämisestä taiteen ja kulttuurin keinoin voivat hyötyä esimerkiksi:

- koulutuksen keskeyttäneet, työttömät nuoret
- eläkkeelle jäävät henkilöt
- leskeksi jääneet ikäihmiset
- omaishoitajat

Kuva 3.

Läntisen tanssin aluekeskuksen Tanssikummit tavoittavat myös kotona asuvia ikääntyneitä. Kuva: Läntinen tanssin aluekeskus, Riikka Campomanes.

3 Kulttuurihyvinvoinnin kehittämisalueet Turussa

Kehittämistyön visio 2020

Turun kaupunki vakiinnuttaa sosiaalisena innovaationa kulttuurihyvinvointipalveluiden ottamista käyttöön kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja aktiivisuuden edistämiseksi. Kulttuurihyvinvointipalveluilla voidaan osaltaan korvata asiakkaan palvelupolussa raskaampia elementtejä ja ennaltaehkäistä joutumista korjaavien palveluiden piiriin.

Kulttuurihyvinvointipalvelu voi esimerkiksi tukea ikääntyneen asuamista kotona, vahvistaa vanhempien ja lapsen varhaista vuorovaikutusta, parantaa pitkäaikaistyöttömän toimintakykyä tai lisätä nuoren osallisuutta. Palveluohjauksessa kulttuurihyvinvointipalvelut huomioidaan osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämien palveluita kaikissa ikäryhmissä.

Kehittämisalueiden kartoittamiseksi haastateltiin kulttuurihyvinvoinnin parissa Turun seudulla toimivia keskeisiä tahoja, kuten Kulttuurihyvinvointia Turussa -verkoston edustajia. Haastatteluiden pohjalta muodostettiin neljä kehittämisaluetta:

- kumppanuus ja sitoutuminen
- vakiintunut rahoitus
- koordinaatio ja kehittäminen
- tiedotus ja näkyväksi tekeminen.

3.1 Kumppanuus ja sitoutuminen

Turun alueella vallitsee hyvä tahtotila ja yhteistyöhenki kulttuuria ja hyvinvointia yhdistävän toiminnan vakiinnuttamiseksi ja edelleen kehittämiseksi. Tällä hetkellä toimintaa vievät eteenpäin pääasiassa yksittäiset toimijat tai kehittäjäorganisaatiot, jotka ovat huomanneet työssään toiminnan vaikuttavuuden.

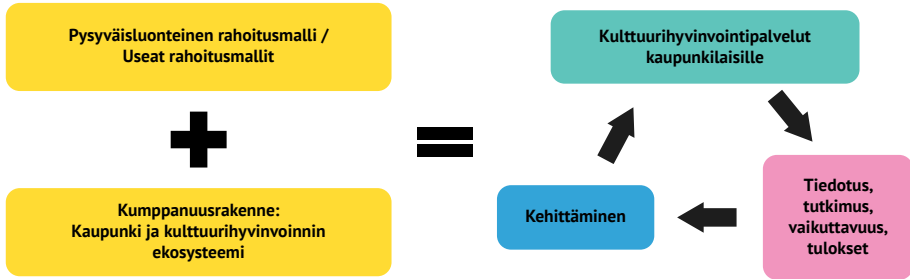
Kulttuurihyvinvoinnin työtapojen juurruttamiseen osaksi kaupungin palveluita tarvitaan koko kaupunkiorganisaation ja eri toimialojen johdon sitoutumista. Tämä tarkoittaa tehtävien ja vastuiden jakamista eri toimialojen välillä sekä yhteistyörakennetta, jossa toimialat sitoutetaan toimimaan kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseksi sekä operatiivisella että johdon tasolla. Tarvitaan jaettava asiantuntijuutta ja päämäärätietoisesti rakennettua kumppanuutta. Kulttuurihyvinvoinnin kumppanuusfoorumien ja yhteistyörakenteiden tulee mahdollistaa konkreettisten kumppanuussopimuksien syntyminen. Osallistujilla tulee olla mahdollisuus tehdä päätöksiä ja viedä asioita eteenpäin. Toiminnalle tarvitaan yhteiset tavoitteet ja tae riittävästä jatkuvuudesta.

3.2 Vakiintunut rahoitus

Kulttuurihyvinvointipalveluiden tarkoituksena on edistää ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta, toimintakykyä ja elämänhallintaa. Tämä tapahtuu taiteen ja kulttuurin keinoin moniammatillisessa sosiaali- ja terveyssektorin osallistumisesta edellyttävässä yhteistyössä. Työtä tehdään kuitenkin lähes yksinomaan hankerahoituksen, apurahojen, avustusten ja kulttuurisektorin budjettivarojen turvin. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisten yhteyksien tukemisessa ollaan alueella, jossa perinteisesti kulttuurille suunnattu rahoitus ei ole riittävä. Varsinais-Suomen kulttuuristrategian mukaan kulttuurin hyvinvointityöhön tulee varata resursseja myös sosiaali- ja terveyspalvelualan puolelta.¹⁴ Kulttuuria ja hyvinvointia yhdistävien palveluiden tuottaminen kaupunkilaisille edellyttää sekä pitkäjärjestyksistä rahoitusta että kumppanuuksia palveluiden tuottajien ja kehittäjien välillä (kuvio 3).

Suurimpana haasteena on vakiintuneen rahoituksen ja jatkuvuuden puute. Hankkeissa on luotu alkuja poikkeukselliseksi yhteistyörakenteiksi ja kehitetty toimintamalleja ja käytäntöjä, jotka eivät ole kuitenkaan juurtuneet pysyviksi osaksi palvelurakennetta. Valtava määrä työaikaa kuluu hankerahoituksen hakemiseen,

toiminnan käynnistämiseen ja lopettamiseen. Lähes poikkeuksetta hankkeisiin osallistujat ja palveluiden käyttäjät ovat olleet tyytyväisiä toimintaan ja vaikutukset osallistujien hyvinvointiin ovat olleet positiivisia.

Kuvio 3.

Kulttuuria ja hyvinvointia yhdistävien palveluiden tuottamisen edellytykset.

3.3. Koordinaatio ja kehittäminen

Turun seudulla useat kolmannen sektorin toimijat, oppilaitokset, yksittäiset taiteen ammattilaiset, osuuskunnat, vapaaehtoisjärjestöt sekä taide- ja kulttuurilaitokset toimivat kulttuurihyvinvoinnin parissa. Tietoisuus tehtävästä työstä ja projekteista ei kuitenkaan tavoita kaikkia osapuolia. Tämä johtaa päällekkäiseen hankevalmisteluun ja samankaltaisten projektien toteuttamiseen eri tahoilla. Projekteissa syntyneiden hyvien käytäntöjen jatkuvuus ja juurtuvuus on heikkoa. Toiminta on hajanaista, pistemäistä ja perustuu pitkälti henkilökohtaisiin suhteisiin. Hankeideoiden ja olemassa olevien tarpeiden kohtauttamiseen tarvitaan tiiviistä ja strukturoitua yhteistyörakennetta, jossa kaupunki voi omalta osaltaan olla tukemassa rahoituksen hakemista.

Kulttuurihyvinvoinnin parissa toimivilla tahoilla on olemassa vahva osaaminen rahoituksen haussa. Kolmatta sektoria edustavissa organisaatioissa rahoituksen haku ja päätösten teko on ketterää. Turun seudun kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisessä hyödynnetään vuosittain merkittäviä summia ulkopuolista rahaa ja laajaa asiantuntemusta kaupungin ulkopuolelta. Suunnitelmallinen yhteistyö kaupungin ja kulttuurihyvinvoinnin ekosysteemin välillä parantaa hanketoiminnan vaikuttavuutta ja resurssien kohdentumista paremmin osapuolien tarpeita vastaaviksi.

3.4 Tiedotus ja näkyväksi tekeminen

Tiedon levittäminen sekä kaupungin eri toimialojen sisällä ja että ulospäin palveluohjauksen kautta kaupunkilaisille on toiminnan keskeinen haaste. Puutteellinen tiedotus on yksi keskinen saavutettavuuden este kaikilla ikä- ja kohderyhmillä.

Turun kaupunkistrategian mukaan kaupungin asukkaiden, asiakkaiden ja kumppanien voimavarat otetaan käyttöön luomalla toimiva palveluohjausmalli, joka toteutetaan ajasta ja paikasta riippumattomasti osana monikanavaista asiakaspalvelua. Palveluohjauksessa tulee huomioida kulttuurihyvinvointipalvelut osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämien palveluita kaikissa ikäryhmissä. Palvelukokonaisuuksien hahmottamiseksi jo olemassa olevat kulttuurihyvinvointipalvelut ja erilaiset kulttuurin pariin aktivoivat palvelutuotteet kannattaa koota yhteen. Kaupungin viestinnässä ja verkkosivuilla tulisi tehdä näkyväksi kulttuurin ja hyvinvoinnin väliset yhteydet sekä niiden pohjalta syntyneet hyvät käytännöt ja toimintamallit.

4 Toimenpide- ehdotukset Turun kaupungille

Selvityksen pohjalta muodostettiin seitsemän toimenpide-ehdotusta Turun kaupungille. Toimenpide-ehdotukset esitellään ensin lyhyesti luettelomaisena yhteenvetona, minkä jälkeen ne avataan ja perustellaan yksityiskohtaisemmin. Kunkin ehdotuksen lopussa luodaan lyhyt katsaus kyseisen ehdotuksen toteutumisen tilanteeseen joulukuussa 2017.

TP1. Asetetaan poikkihallinnollinen kulttuurihyvinvointiryhmä juurruttamaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä taiteen ja kulttuurin keinoin. Juurruttamista arvioidaan sekä osana nykyisiä palvelurakenteita että lähi-vuosien aluehallintouudistusta.

Päävastuu: Turun kaupunki, Hyvinvoinnin ohjausryhmä¹⁵

Aikataulu: kevät 2016

TP2. Turun kaupungin kuolinpesien säästörahaston sekä sosiaalihuoltora-haston varoja suunnataan ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistä-miseen. Varojen suuntaamisessa otetaan huomioon taiteen ja kulttuurin merkitys hyvinvoinnin edistäjinä.

Päävastuu: Turun kaupungin hyvinvointitoimiala ja Hyvinvoinnin ohjaus-ryhmä

Aikataulu: kevät 2016

TP3. Edistetään kouluissa taiteen ja kulttuurin tarjoamia mahdollisuuksia laajasti lasten, nuorten, ja koko kouluyhteisön hyvinvoinnin tukemisessa ja vahvistamisessa. Toteutetaan paikallisella tasolla hallituksen kärkihan-ketta lisätä lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua tai-teeseen ja kulttuuriin.

Päävastuu: Turun kaupungin sivistystoimiala

Aikataulu: vuosi 2016

TP4. Selvitetään ja mahdollisuuksien mukaan käynnistetään taiteilijaresidenssitoiminta vanhusten asumispalveluissa tai hyvinvointikeskuksissa.

Päävastuu: Turun kaupungin hyvinvointitoimiala

Aikataulu: vuosi 2016

TP5. Järjestetään kaupungin henkilöstölle täydennyskoulutusta kulttuurihyvinvointiin liittyen. Henkilöstölle syntyy ymmärrys mahdollisuuksista, joita taiteen ja kulttuurin kautta avautuu asiakastyöhön.

Päävastuu: Turun kaupungin Hyvinvoinnin ohjausryhmä / Kulttuurihyvinvointiryhmä

Aikataulu: koko vuosi 2016, koulutusten käynnistäminen 2017

TP6. Vahvistetaan kulttuurihyvinvoinnista tiedottamista sekä palveluiden ja toiminnan näkyväksi tekemistä osana hyvinvoinnin edistämisen tiedotusta.

Päävastuu: Turun kaupungin Hyvinvoinnin ohjausryhmä

Aikataulu: Vuosi 2016

TP7. Tehdään yhteistä kehittämistyötä Taiteen hyvinvointivaikutuksien valtakunnallisen yhteyspisteen TAIKUSYDÄMEN kanssa, jossa Turun kaupunki on osarahoittajana.

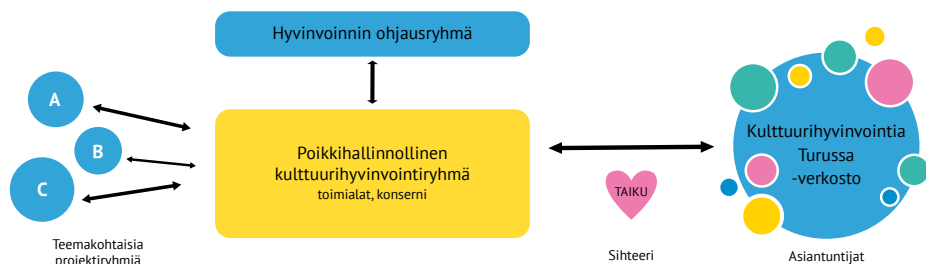
Päävastuu: Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala ja Hyvinvoinnin ohjausryhmä

Aikataulu: 2016–2018

TP1. Asetetaan poikkihallinnollinen kulttuurihyvinvointiryhmä juurruttamaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä taiteen ja kulttuurin keinoin. Juurruttamista arvioidaan sekä osana nykyisiä palvelurakenteita että lähivuosien aluehallintouudistusta.

Poikkihallinnollinen kulttuurihyvinvointiryhmä on monialainen yhteistyöryhmä, joka toimii Hyvinvoinnin ohjausryhmän alaisuudessa. Hyvinvoinnin ohjausryhmä asettaa ryhmään edustajat toimialoilta sekä konsernihallinnosta. Asiantuntijoina kuullaan Kulttuurihyvinvointia Turussa -verkoston jäseniä, jotka edustavat kattavasti kolmatta sektoria, koulutus-, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioita sekä muita alueellisia toimijoita. Verkostoa täydennetään tarpeen mukaan eri tahojen edustajilla. Kulttuurihyvinvointiryhmä voi asettaa tarvittaessa teemakohtaisia projektiryhmiä työnsä tueksi. Ryhmien asettamisessa hyödynnetään mahdollisimman paljon jo olemassa olevia työryhmiä.

Kulttuurihyvinvointiryhmä kokoontuu vuosittain neljästä viiteen kertaan. Se raportoi toiminnastaan Hyvinvoinnin ohjausryhmälle. Sihteerinä toimii Turun ammattikorkeakoulun hallinnoiman Taiteen hyvinvointivaikutusten yhteispisteen Taikusydämen (2015–2018) projektipäällikkö. Sihteeri varmistaa tiedonkulun ryhmän ja Kulttuurihyvinvointia Turussa -verkoston välillä. Kulttuurihyvinvointiryhmä voi järjestää avoimia kokouksia, jotka toimivat törmäytysfoorumina tarpeille ja kehittämisideoille. Kokouksiin voidaan tuoda tietoa jo käynnissä olevista tai suunnitteilla olevista hankkeista. Tämä edesauttaa päällekkäisyyksien ja katvealueiden paikallistamista sekä resurssien tehokkaampaa kohdentumista.

Kuvio 4.

Kulttuurihyvinvointiryhmä osana hyvinvoinnin edistämistä Turun kaupungissa.

Kulttuurihyvinvointiryhmässä pohdittavia kysymyksiä:

- Miten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen taiteen ja kulttuurin keinoin toteutetaan, rahoitetaan ja juurrutetaan osaksi tulevaisuuden kuntaa, itsehallintoalueita ja sotea?
- Miten uusien toimintamallien luomisessa otetaan mukaan kulttuuri ja mitä kumppanuuksia tarvitaan?
- Miten nykyisissä palveluprosesseissa huomioidaan kulttuurihyvinvointipalvelut?

Ryhmän tavoitteena on riittävän asiantuntijuuden ylläpitäminen ja kehittäminen, poikkihallinnollinen ja päämäärätietoinen yhteistyö. Ryhmän työskentely voi lähteä liikkeelle tässä kehitystyössä esitettyjen toimenpide-ehdotuksien edistämisestä. Pitkällä tähtäimellä tehtävänä on kehittää toimialat ylittäviä palvelupolkuja, joissa kulttuurihyvinvointipalvelut huomioidaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä muiden vapaa-ajan, terveys- ja sosiaalipalveluiden rinnalla. Tavoitteena on varmistaa, että kulttuuri kiinnittyy osaksi tulevaa itsehallintoaluetta, sote-aluetta ja tulevaisuuden kuntaa.

Lähitulevaisuudessa sosiaali- ja terveyssektorin sekä kulttuurisektorin työntekijät eivät enää työskentele samassa kaupunkiorganisaatiossa, vaikka päämäärä – kaupunkilaisten hyvinvoinnin edistäminen – on edelleen yhteinen. Viimeistään nyt on luotava tätä tulevaisuutta varten toimivat poikkihallinnolliset yhteistyökäytännöt. Tehdyillä aloitteilla on mahdollisuus kehittyä malleiksi, joita uusissa rakenteissa hyödynnetään. Keskeinen kysymys on, mitkä ovat ne kannusteet, joilla sekä kuntien että sote-alueiden kannattaa suunnata resursseja ennaltaehkäisevään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen?

TP1 tilanne 12/2017: Työryhmä on asetettu keväällä 2016 ja se kokoontuu säännöllisesti. Ryhmän puheenjohtajana toimii kulttuurisihteeri Mette Karlsson Turun kaupungilta. Ryhmässä on edustajat sivistystoimialalta, vapaa-aikatoimialalta, hyvinvointitoimialalta sekä konsernihallinnosta. Sihteerinä toimii Taikusydän-yhteyspisteen projektipäällikkö Anna-Mari Rosenlöf Turun ammattikorkeakoulusta. Maakuntavalmisteluun on nostettu kulttuurihyvinvointia mm. lakiesitysten lausunnoissa sekä Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmän ja sen Kulttuurihyvinvointi-alatyöryhmän kautta.

**TP2. Turun kaupungin kuolinpesien säästörahas-
ton varoja suunnataan ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.
Varojen suuntaamisessa huomioidaan taiteen ja kulttuurin merkitys hyvin-
voinnin edistäjinä.**

Turun kaupungilla on kuolinpesien säästörahas-
to, joka karttuu valtionperintöra-
hoituksin. Perillisittä ja ilman testamenttia kuolleiden henkilöiden kotikunnalla on
oikeus hakea valtiolle perintönä tullutta omaisuutta. Hakemuksessa kunnan tulee
määritellä sosiaalinen tai kulttuuriin liittyvä käyttötarkoitus omaisuudelle.¹⁶ Viime
vuosina rahastojen varoja on kohdennettu luovutus päätöksen mukaisesti vanhus-
tenhuollon kalustamiseen, varustamiseen ja rakentamiseen. Varoilla on hankittu
muun muassa erilaisia liikkumisen apuvälineitä, kuntoilulaitteita, piha-alueiden ka-
lusteita, kuntoutuksen apuvälineitä sekä siirto- ja nostovälineitä. Lisäksi tuotolla on
rahoitettu psykososiaalisten kuntoutusryhmien ja päihteitä käyttävien ikääntynei-
den ryhmäkuntoutusta sekä omais- ja asiakastilaisuuksien toimintaa.¹⁷

Rahastojen varojen käyttöä tulisi suunnata uudelleen vastaamaan paremmin Turun
kaupungin strategisia tavoitteita. Käyttötarkoituksen muutoksen tavoitteena on li-
sätä ikääntyneiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä siinä tehtävää yhteis-
työtä kaupungin eri toimialojen välillä. Muutoksessa ennakoitaan myös lähivuosien
alueuudistusta. Samalla selvitetään mahdollisuus suunnata Turun kaupungin sosi-
aalirahaston käyttöä vastaavaan tarkoitukseen ottaen huomioon rahastoon kuuluvi-
en testamenttien ja lahjakirjojen määräykset. Prosessissa selvitetään myös kuolinpe-
sien säästörahas-
ton ja Turun kaupungin sosiaalirahaston yhdistämismahdollisuudet.
Tavoitteena on myös yksinkertaistaa rahastojen varojen käyttö- ja päätösprosessia.

**Ehdotus Kuolinpesien säästörahas-
ton uudeksi käyttötarkoitukseksi:**

Rahaston tarkoituksena on valtioneuvoston tai valtiokonttorin päätöksil-
lä kaupungille luovutettujen kuolinpesien säästöjen kokoaminen ja käyttö
kaupungin strategisten painopisteiden mukaisesti ikääntyneiden hyvin-
voinnin ja terveyden edistämiseen.

Kuolinpesien säästörahas-
ton ja mahdollisesti myös sosiaalirahaston varoja voidaan
suunnata kaupungin strategian mukaisesti asiakas- ja tarvelähtöisiin, matalan kyn-
nyksen palveluihin. Varoja suunnataan laadukkaiden, kokeiltujen kulttuurihyvin-

vointipalveluiden hankkimiseen. Kyseessä voi olla esimerkiksi toistuvaan taideryhmään osallistuminen, kuntotuttava taidetoiminta kotona tai hyvinvointikeskuksessa tai yksilölliset, sängyn vierellä tapahtuvat kohtaamiset taiteen ammattilaisen kanssa. Ennaltaehkäisevän toiminnan ja kotihoidon kannalta merkityksellistä on myös kulttuuriystävötoiminnan kehittäminen osana ikääntyneiden kulttuuripalveluiden luo pääsemistä. Tällä hetkellä Kulttuuriystävötoiminnan koordinointi ja vapaaehtoisten välittäminen tapahtuu Turun seudulla täysin vapaaehtoistyönä. Kulttuuriystävä, -kaveri tai -luotsitoimintaa järjestetään maassamme tällä hetkellä 23 paikkakunnalla.

Palveluiden tavoitteena on edistää ikääntyneiden, niin kotona kuin asumispalveluiden piirissä olevien henkilöiden toimintakykyä, elämänlaatua, koettua terveyttä ja elämänhallinnan tunnetta. Palveluiden vaikuttavuus riippuu myös palvelun kestosta ja toistoista. Palveluiden hankkimisessa on huomioitava toimijoiden ja toiminnan erilaisuus määrällisesti ja sisällöllisesti, aiempi kokemus sekä yhteistyö.

Rahastojen varoja kannattaa suunnata myös hoitotyön ja toimintakulttuurin muutokseen. Tämä merkitsee kulttuuristen menetelmien ja arjen kulttuurisuuden ottamista osaksi hoito- ja hoivatyötä. Useissa hankkeissa on osoitettu, että pitkäaikaisimmat vaikutukset saavutetaan toimintakulttuurin muutoksen kautta. Koulutus tukee myös muun kulttuuritoiminnan vaikuttavuutta. Koulutusta tarvitaan niin avopalveluissa, kotihoidossa kuin asumispalveluissakin. Toimintakulttuurin muutoksen kautta on mahdollista vaikuttaa myös vanhustyön ammattilaisten työhyvinvointiin. Koulutuksen kautta kulttuuriset mittarit voidaan ottaa osaksi hyvän hoidon mittaristoa sekä vahvistaa ikääntyneiden kulttuurisuunnitelman¹⁸ toteutumista vanhusten asumispalveluyksiköissä.

Tampereen Ikäihmisten virkistysrahaston malli

Tampereen kaupungissa on saatu hyviä kokemuksia ns. valtionperintörahojen käytöstä ikäihmisten hyvinvointia edistävään kulttuuritoimintaan. Tampereen kaupunki rahastoi valtionperintönä kaupungille haettavat varat Ikäihmisten virkistysrahastoon. Rahaston tarkoituksena on ”mahdollistaa Hyvinvointipalveluiden alaisissa toiminnoissa tapahtuvaa ikäihmisten kaupunkistrategian mukaista virkistys- ja viihdytystoimintaa”. Käytännössä tämä merkitsee ikäihmisille suunnattujen kulttuuripalveluiden tilaamista ja kehittämistä rahaston varoilla. Selvitystyö vastaavaan malliin siirtymisestä on alkamassa myös Helsingin kaupungissa.

1 § Rahaston tarkoitus

Ikäihmisten virkistysrahaston tarkoituksena on mahdollistaa Hyvinvointipalveluiden alaisissa toiminnoissa tapahtuvaa ikäihmisten kaupunkistrategian mukaista virkistys- ja viihdytystoimintaa.

2 § Varojen karttuminen

Rahaston pääoma karttuu Valtiokonttorin kautta saaduilla perintövaroilla tai muilla testamentti- ja lahjoitusvaroilla. Rahaston varat on sijoitettava kaupungin muun sijoitusomaisuuden mukana valtuuston vahvistamien sijoitustoiminnan periaatteiden mukaisesti. Rahaston varoille voidaan maksaa korkoa.

3 § Varojen käyttäminen

Rahaston varoja hoitaa konsernihallinto. Käyttötarkoituksen mukaisista palveluista vastaava johtaja tekee päätöksen ja vastaa rahaston varojen käyttämisestä 1 §:ssä mainittuihin tarkoituksiin.

Kuvio 5.

Tampereen kaupungin Ikäihmisten virkistysrahaston säännöt.

Tampereella ikäihmisten kulttuuri- ja liikuntapalveluista vastaava poikkihallinnollinen Timantti-koordinointiryhmä ohjaa virkistysrahaston käytön vuosisuunnitelmia, seuraa niiden toteutumista ja esittelee vuosisuunnitelmat tuotantojohtajien päätettäväksi. Ryhmään kuuluu kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden edustaja (puheenjohtaja), sairaala- ja kuntoutuspalveluiden hallintoylihoitaja-kehittämispäällikkö, kotihoidon ja asumispalveluiden kehittämispäällikkö, tilaajaryhmän suunnittelija sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden talouspäällikkö. Sihteerinä toimii kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden koordinaattori. Ryhmä perustettiin Kulttuurikaari-hankkeessa (2009–2011) osana sosiaali- ja terveysministeriön Väli-Suomen Ikäkaste-ohjelmaa, mistä lähtien se on toiminut poikkihallinnollisena yhteistyöryhmänä.

TP2 tilanne 12/2017: Turun kaupungin kuolinpesien säästörahaston ja Turun kaupungin sosiaalirahaston sääntöjen muuttaminen hyväksyttiin pääpiirteittäin ehdotuksessa kuvattujen linjausten mukaisesti Turun kaupunginvaltuustossa 12.6.2017.¹⁹

TP3. Edistetään kouluissa taiteen ja kulttuurin tarjoamia mahdollisuuksia laajasti lasten, nuorten ja koko kouluyhteisön hyvinvoinnin tukemisessa. Toeutetaan paikallisella tasolla hallituksen kärkihanketta lisätä lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin.

Koulun mahdollisuudet lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia koulupäivän aikana tai sen jälkeen ovat ainutlaatuiset, sillä lapset ovat valmiiksi koulun tiloissa ja useimmat vanhemmat suhtautuvat myönteisesti koulussa tapahtuvaan toimintaan. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen taiteen ja kulttuurin keinoin, lastenkulttuurin²⁰ vahvistaminen ja lasten ja nuorten tasavertaisen taide- ja kulttuuriosallistumisen edistäminen edellyttävät useiden toimijoiden ja hallinnonalojen yhteistyötä ja sitoutumista. Eri taustoista tulevilla lapsilla ja nuorilla on erilaisia valmiuksia ja edellytyksiä päästä osalliseksi taiteesta ja kulttuurista. Julkisten ja yhteiskunnan rahoittamien palveluiden tulisi kyetä tasaamaan näitä eroja ja kohdistua kulttuurin saavutettavuuteen.²¹

Kouluissa tarvitaan uusia keinoja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Taide- ja kulttuuriharastukset voivat olla ratkaisevia itsetuntoa ja selviytymistä edistäviä tekijöitä lapselle ja nuorelle, jolta puuttuvat pysyvät ystävyysuhteet, harrastukset tai kiinnostus koulunkäyntiin. Kaikille lapsille puhuminen ei ole helpoin itseilmaisun muoto. Taide voi auttaa omien tunteiden tunnistamisessa ja auttaa pukemaan kokemuksia esityksiksi, valokuviksi, maalauksiksi tai teksteiksi. Taide auttaa lasta tulemaan käsitetyksi ja kuuluuksi.²² Myös uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu vahvasti taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin ja osallisuuden väliset yhteydet.

Hallitusohjelman osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeen tavoitteena on parantaa epätasaisesti jakautunutta taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurin saavutettavuutta sekä edistää lasten ja nuorten luovia taitoja. Kärkihankkeessa lisätään lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin. Perusopetuksen järjestäjien ja varhaiskasvatuksen toimijoiden yhteistyötä lisätään taiteen perusopetusta antavien koulutuksen järjestäjien, taide- ja kulttuurialan ammattilaisten, taide- ja kulttuurilaitosten sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tavoitteena on lisätä säännöllistä taide- ja kulttuuritoimintaa ja lasten omaa harrastustoimintaa koulun tiloissa. Näin tehostetaan koulun tilojen käyttöä koulupäivien ulkopuolella. Tämä vaikuttaa myönteisesti myös lasten ja perheiden ajankäyttöön.²³ Näitä sisältöjä pyritään viemään eteenpäin Turussa myös paikallisella tasolla.

Yhtenä keinona selvitetään koulukohtaisten yhteisöllisten oppilashuoltoryhmien (KOR-ryhmien) mahdollisuuksia kehittää kulttuurihyvinvoinnin sisältöjä. Jokaisessa koulussa on oma KOR-ryhmä, joka kokoontuu vähintään kerran kuukaudessa. Sen tehtävänä on koordinoita yhteisöllistä oppilashuoltotyötä koulussa. Ryhmään kuuluu opettajia, oppilashuoltohenkilöstöä ja tarvittaessa koulun muuta henkilöstöä sekä muita lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä viranomaisia ja toimijoita. Myös oppilaskunnan ja huoltajien edustajia kutsutaan kokouksiin säännöllisesti. Ryhmän kokouksia johtaa rehtori, joka valmistelee kokoukset yhdessä vastuuopettajan kanssa.

Toimenpide-ehdotuksen tavoitteena on selvittää yhteisöllisessä oppilashuollossa olevien resurssien ja rakenteen hyödyntämistä lasten ja nuorten itsetunnon, vuorovaikutustaitojen, oman identiteetin rakentamisen, positiivisen minäkuvan ja psykisen hyvinvoinnin tukemisessa. KOR-ryhmässä voidaan pohtia, miten oppilaat ja vanhemmat saavat tietoa tarjolla olevista kulttuuripalveluista. Ryhmä voi herättää keskustelua koulussa, miten koko kouluyhteisön hyvinvointia voitaisiin lisätä taiteen ja kulttuurin keinoin. Myös koulujen iltapäiväkerhotoiminnan kehittäminen on mahdollinen osa KOR-ryhmien työtä. Iltapäiväkerhotoimintaan voidaan lisätä oppilaiden kiinnostukseen perustuvia taide- ja kulttuurisisältöjä.

Samalla alueella toimivat KOR-ryhmät voivat tehdä myös alueellista yhteistyötä. Näin eri kaupunginosissa toimivat koulut saavat tietoa, mitä kulttuuritarjontaa alueilla on olemassa. Ne voivat tehdä aloitteita uusiin kokeiluihin ja tulevat tietoisiksi alueen muista toimijoista. Alueelliset KOR-ryhmät voivat toimia yhteistyössä vapaa-aikatoimialan aluetiimien kanssa. Toiminnan tavoitteena on lisätä koulujen taide- ja kulttuurimyönteisyyttä sekä lisätä kouluyhteisön tietoisuutta kulttuurin hyvinvointivaikutuksista ja oppilaan osallisuutta omaan kulttuurielämykseensä. Tämä edellyttää koulutusta KOR-vastuuopettajille sekä oppilashuollon henkilökunnalle kuten kouluterveydenhoitajille, jotta tietoisuus kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksista hyvinvoinnin edistäjinä lisääntyy.

TP3 tilanne 12/2017: Turun kaupunki on saanut kärkihankerahoitusta koulujen harrastekerhojen toteuttamiseen Taidelukkari-hankkeessa alkaen syksyllä 2017. KOR-yhteistyöstä on keskusteltu Kulttuurihyvinvointiryhmässä muutamien alakoulujen kanssa, mutta konkreettisia kokeiluita ei ole vielä tehty.

TP4. Selvitetään ja mahdollisuuksien mukaan käynnistetään taiteilijaresidenssitoiminta vanhusten asumispalveluissa tai hyvinvointikeskuksissa.

Turun kaupunkistrategian mukaan kaupungin tehtävänä on luoda puitteet, joissa yksilöt, yhteisöt ja järjestöt pääsevät osallistumaan ja tuottamaan tarpeitaan vastaavia palveluja ja toimintaa. Monilla järjestöillä ja yhteisöillä on kuitenkin ongelmia löytää toiminnalle sopivia edullisia tiloja. Turun kaupunki pyrkii avaamaan kaupungin hallinnoimia sisä- ja ulkotiloja kuntalaisten sekä yhteisöjen käyttöön sekä yhdenmukaistamaan käyttösääntöjä ja -kustannuksia. Tiloja pyritään arvioimaan laajemman hyödyntämisen näkökulmasta.²⁴

Turun kaupungin hyvinvointitoimiala maksaa vuokraa erityyppisistä tiloista, jotka soveltuvat myös järjestöjen käyttöön. Tällaisia tiloja on muun muassa hyvinvointikeskuksissa ja vanhusten asumispalvelujen tehostetun palveluasumisen ja hoiva-asumisen yksiköissä. Näiden lisäksi on mahdollisuus vuokrata muualla sijaitsevia erilaisia koulutus- ja kokoustiloja. Tilojen luovuttaminen järjestöjen käyttöön parantaa Turussa toimivien järjestöjen toimintaedellytyksiä.

Osana tilojen uudelleenhyödyntämisen tarkastelua selvitetään mahdollisuutta käynnistää hyvinvointikeskuksessa tai hoiva-asumisen yksikössä taiteilijaresidenssitoiminta. Vastaavaa toimintaa on kokeiltu aikaisemmin mm. Lahdessa Tukeva porras-hankkeessa.²⁵ Residenssitoimintaa voidaan toteuttaa jo olemassa olevassa tilassa tai varta vasten toimintaan suunnitellussa tilassa, mikäli rakennetaan uusia tehostetun palveluasumisen yksiköitä. Huomioon tulee ottaa tilan koko, sijainti, esteettömyys, valaistus, ilmanvaihto ja vesipisteen mahdollisuus. Tila voi toimia taiteilijan tuki-kohtana, ja taiteilija voi ulottaa toimintansa myös lähialueilla asuvien ikäihmisten koteihin tai muihin yhteistiloihin.

Taiteilija tekee residenssissä työtään vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa ja yhteisöstä nousevista ideoista. Residenssiin voidaan palkata työllistämisrahalla eri alojen taiteilijoita, joko yksin tai työparina. Toimintaa voidaan koordinoida yhdessä residenssiä ylläpitävän yksikön ja paikallisen taiteilijajärjestön kanssa, joka vastaa taiteilijan työnohjauksesta sekä toiminnan organisoimisesta.

TP4 tilanne 12/2017: Toimintamallin kokeiluun on haettu kaksi kertaa tuloksetta avustusta siten, että toimintamallia olisi laajennettu kotona asuvien ikäihmisten pariin. Turun Taiteilijaseuran kanssa on käyty neuvotteluita keväällä 2016 taiteilijoiden työtiloista hyvinvointikeskuksessa, mutta tarkoitukseen sopivia tiloja tai ra-

hoitusta työskentelylle ei ole löytynyt. Residenssitoimintaa vanhusten asumispalveluyksiköissä selvitetään myös Amusa Oy:n koordinoimassa TaideKori-hankkeessa 2017–2018, jossa pilottikohteena on Mäntyrinteen vanhainkoti. TaideKori on osa prosenttitaiteen periaatteen laajentamisen kärkihanketta.²⁶

TP5. Järjestetään kaupungin henkilöstölle kulttuurihyvinvointiin liittyvää täydennyskoulutusta. Henkilöstölle syntyy ymmärrys mahdollisuuksista, joita taiteen ja kulttuurin kautta asiakastyöhön avautuu.

Kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteyksien ymmärtäminen edellyttää usein omakohtaista kokemusta ja kokemuksellista oppimista. Kyseessä on jatkuvasti kasvava osaamisalue, jonka koulutusrakenteet eivät ole vielä kehittyneet. Kulttuurin, taiteen, hyvinvoinnin ja terveyden yhdistämisessä on kyse uudenlaisen moniammatillisen toimintakulttuurin luomisesta. Muuttuvat toimintaympäristöt, uudet työnkuvat ja perinteisten ammattien häviäminen ovat osa lähivuosikymmeninen rakennemuutosta. Olemassa olevissa ammateissa ja työtehtävissä tarvitaan yhä laajemmin uudenlaisia työmenetelmiä ja ammattiosaamista. Moniammatillisuuden merkitys kasvaa hyvinvoinnin haasteiden monimutkaistuessa. Yhden ammatti- tai tieteenalan keinot eivät yksinään riitä ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämiseen.

Koulutuksella voidaan lisätä monialaisen osaamisen hyödyntämistä ja parantaa työntekijöiden valmiuksia sopeutua työelämän haasteisiin. Kulttuurihyvinvointiosaamisella voidaan edistää työhyvinvointia sekä lisätä sosiaali- ja terveysalojen vetovoimaisuutta. Tarvitaan asennemuutosta, johdon tukea toteuttaa kulttuurihyvinvoinnin osaamista osana työnkuvaa sekä koulutusta kulttuurihyvinvointiosaamisen mahdollisuuksien tunnistamisesta omassa työssä.

Taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksia kommunikaation välineenä, ihmisten kohtaamisessa sekä itseilmaisun parantamisessa voidaan hyödyntää kaikkien ikä- ja kohderyhmien kanssa. Koulutuksella voidaan myös vahvistaa henkilökunnan työssään itse toteuttamaa arjen kulttuuria. Arjen kulttuurisuudella tarkoitetaan, että ihmiset voivat arkielämässään kokea elämänsä mielekkääksi ja merkitykselliseksi.²⁷ Esimerkiksi vanhusten asumispalveluiden hoitohenkilökunta voi toteuttaa arjen kulttuurisuutta osana päivittäistä hoivatyötään. Muun muassa Helsingin kaupunki on järjestänyt vanhustyön ammatilaisille kulttuuriseen vanhustyöhön liittyviä koulutuksia esimerkiksi musiikin ja luovien menetelmien käytöstä hoivatyössä sekä läsnäolosta, kohtaamisesta ja kosketuksesta osana hyvää hoitoa.

Kulttuurihyvinvointiin liittyvään täydennyskoulutukseen kohdistuu monenlaisia tarpeita. Keskusteluissa Turun kaupungin hyvinvointitoimialan edustajien kanssa nousivat esiin erityisesti asiakkaan kohtaaminen, vuorovaikutustaidot asiakastyössä sekä työntekijöiden omien vahvuuksien löytäminen ja tukeminen. Tarvi- taan uusia keinoja työssä jaksamiseen ja uudenlaisia lähestymistapoja hoitotyöhön. Kehittämiskohteita ovat myös työntekijöiden omien kulttuuristen vahvuuk- sien selvittäminen ja käyttöönottoaminen, ammatti-identiteetin vahvistaminen ja kulttuurin mahdollisuudet arjessa. Vanhustyössä selkeänä haasteena näyttäytyy yksiköiden identiteetin muutos laitospaisesta hoidosta tehostettuun, kodinomai- seen palveluasumiseen. Koulutukselta toivotaan myös uusia keinoja reagoida väki- vällän uhkaan ja ennakkointiin.

Eri tehtävissä työskentelevät tarvitsevat ymmärrystä siitä, mitä taiteen ja kulttuu- rin keinoin on tehtävissä yksinäisyyden vähentämiseksi, muistisairaiden kohtaa- miseksi tai moniongelmaisten ja syrjäytyneiden ajatusmaailman ymmärtämiseksi ja kuntoutumisen tukemiseksi. Lisäksi esiin nousivat työyhteisön toiminnan ke- hittäminen ja ryhmätoimintataidot. Monissa yksiköissä, niin terveydenhuollossa, lastensuojelussa kuin ikääntyneiden asumispalveluissakin jatkuvasti muuttuvat ja lisääntyvät kirjaamis- ja raportointivaatimukset ovat johtaneet vuorovaikutuksen ja asiakkaan kohtaamisen vähenemiseen. Haasteena ovat ristiriidat johdon odo- tusten ja työntekijöiden resurssien välillä.

Koulutuksen järjestämisen suhteen ongelmina näyttäytyvät yleinen kiinnostuk- sen puute ja ajatus, ettei kulttuuriosaaminen kuulu omaan työnkuvaan. Tähän tarvitaan johdon tukea ja kannustusta. Esille tuli myös koulutuksen järjestämisen vaihtelevat käytännöt hyvinvointitoimialan sisällä ja eri yksiköissä. Koulutuksil- ta toivotaan prosessinomaisuutta ja työyksiköissä toteutettavia käytännön työhön sovellettavia välitehtäviä.

TP5 tilanne 12/2017: Syksyllä 2016 ja keväällä 2017 järjestettiin ”PALKO-pal- veluohjaajien kulttuurikoulutus” ikäihmisten palveluohjauksessa työskenteleville sekä ”Onnistunut ryhmäohjaus aikuissosiaalityössä” -koulutus sosiaalityönteki- jöille. Molemmat koulutukset toteutti Turun ammattikorkeakoulu. Lisäkoulu- tuksille ja useampia työntekijöitä saavuttaville koulutuksille on tarvetta.

Kuva 4.

Osaattori-hankkeessa järjestettiin Taidekuvakoulutusta vanhustyön ammattilaisille vuonna 2012. Kuva: Kari Vainio.

TP6. Vahvistetaan kulttuurihyvinvoinnista tiedottamista sekä palveluiden ja toiminnan näkyväksi tekemistä osana hyvinvoinnin edistämisen tiedotusta.

Turun kaupungin kulttuuria ja hyvinvointia yhdistävät palvelut ovat tällä hetkellä hajallaan ja vaikeasti löydettävissä kaupungin vuonna 2015 uudistuneilta verkkosivuilta. Tällä hetkellä kulttuuriin aktivoinnin ja erityisryhmien kanssa tekevät työtään erityisesti vapaa-aikatoimialan kulttuurisuunnittelijat. He vastaavat lasten ja nuorten, ikääntyneiden, maahanmuuttajien, työikäisten ja ruotsinkielisen väestön kulttuuripalveluista. Lisäksi he toimivat kaupungin eri suuraluiden vapaa-ajan aluetyöstä vastaavina henkilönä. Nämä rakenteet ja työnkuvat tulisi nostaa selkeämmin esiin kaupungin verkkosivuilla sekä viestinnässä yleensä. Sekä kehittämistä että hanketoiminta ja vakiintuneet kulttuurihyvinvointituotteet kannattaa tuoda näkyville osana kulttuurin ja hyvinvoinnin kehittämistyötä. Selkeästi ilmoitetut yhteyshenkilöt ja palautekanavat lisäävät osallistujien mahdollisuuksia vaikuttaa palveluiden sisältöihin.

Verkkosivujen lisäksi tulee ottaa huomioon sosiaalisen median kanavat viestittäessä erityisesti nuorten kanssa sekä erilaiset kaupunkilaisille jaettavat esitteet ja Turku-posti-lehti. Kulttuurihyvinvointipalveluista tiedottaminen kannattaa toteuttaa osana hyvinvoinnin edistämisen tiedottamista. Tavoitteena on:

- lisätä kaupungin eri toimialojen työntekijöiden tietoisuutta sekä kaupungin omista kulttuurihyvinvointipalveluista ja -tuotteista että kolmannen sektorin toiminnasta
- lisätä yhteistyökumppaneiden tietoisuutta Turussa tarjolla olevista palveluista
- lisätä palveluiden kohderyhmien sekä niitä edustavien yhteisöjen ja järjestöjen tietoisuutta palveluista ja aktivoida käyttäjiä palveluiden pariin
- lisätä yksittäisten kaupunkilaisten tietoisuutta palveluista ja kasvattaa palveluiden käyttäjäkuntaa
- nostaa Turun alueen profilia kulttuurihyvinvoinnin kärkialueena Suomessa.

TP6 tilanne 12/2017: Turku tekee hyvää -sivusto (<http://www.turku.fi/turkutekeehyvaa>) lanseerattiin 5/2017. Turun kulttuurihyvinvoinnin malleja on esitelty mm. valtakunnallisilla Terve kunta -päivillä 2016 ja 2017. Turun kaupungin Kulttuuriblogissa (<https://www.turku.fi/blogit/kulttuuriblogi>) sekä Turku-posti-lehdessä on tuotu esiin kulttuurin hyvinvointivaikutuksia. Taikusydän-uutiskirjeessä ja sosiaalisessa mediassa on tuotu esiin Turusta hyviä malleja sekä perustettu alueellinen Varavoimaa-verkosto, joka viestii myös Varsinais-Suomen kulttuurihyvinvointiuutisista.

TP7. Tehdään yhteistä kehittämistyötä Taiteen hyvinvointivaikutuksien valtakunnallisen yhteyspisteen Taikusydämen kanssa, jossa Turun kaupunki on osarahoittajana.

Lokakuussa 2015 Taiteen edistämiskeskus julisti haettavaksi erityisavustuksen Taiteen valtakunnallisen yhteyspistetoiminnan toteuttamiseksi vuosina 2015–2018. Yhteyspisteen tehtävänä on kerätä ja välittää tietoa taiteen hyvinvointivaikutuksia koskevista projekteista, tutkimuksesta ja hyvistä käytännöistä sekä edistää taiteilijoiden työllistymistä sosiaali- ja terveydenhuollon sektorille. Yhteyspiste vastaa viestinnästä ja tukee Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelman loppuraportissa mainittujen toimenpiteiden etenemistä. Yhteyspiste valmistelee ja kehittää

yhteistyökumppaniensa kanssa taiteen hyvinvointivaikutuksien toimintamalleja ja on vakiinnuttamassa niitä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa. Toiminta on hallinnonrajat ylittävää moniammatillista asiantuntijatyötä.

Turun ammattikorkeakoulu, Turun kaupunki sekä Turun yliopiston Kulttuurin ja terveyden tutkimusyksikkö valmistelivat yhdessä hakemuksen Taiteen hyvinvointivaikutusten yhteyspisteeksi, jonka hallinnoivana tahona toimii Turun ammattikorkeakoulu. Turun kaupunki toimii hankkeen osarahoittajana. Päätös avustuksen myöntämisestä Turun ammattikorkeakoululle tuli marraskuussa 2015. Taiteen hyvinvointivaikutusten yhteyspistetoimintaa rahoittavat lisäksi Turun yliopisto sekä Turun ammattikorkeakoulu. Yhteyspiste kokoaa yhteen hyvät toimintamallit, tutkimus- ja hanketiedon, kytkee kulttuurihyvinvoinnin ammattilaiset toisiinsa ja koordinoi taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten laajaa kenttää.²⁸

Yhteyspistetoiminnalla halutaan korostaa Turun kaupungin profiloitumista kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteyksien kehittäjänä ja valtakunnallisena kärkitoimijana. Turun kaupunki tekee yhteistä kehittämistyötä taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten vakiinnuttamiseksi yhteyspisteen kanssa. Taikusydän-yhteyspiste on työväline myös alueellisen kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämiseksi ja koordinaatiolle. Valtakunnallisessa yhteistyössä ovat mukana Tampereen ja Kuopion kaupungit, Itä-Suomen Hyvinvointivoimala -konsortio, Kulttuurikeskus PiiPoo Lempäälästä sekä Terveyttä kulttuurista -yhdistys.

TP7 tilanne 12/2017: Taikusydän-yhteyspisteen toimijoiden kanssa on pidetty säännöllisiä yhteispalavereita ja kehitetty poikkihallinnollisen Kulttuurihyvinvointiryhmän toimintaa sekä tehty hankesuunnittelua.

Lähteet

- ¹ Turun kaupunkistrategia 2029. <https://www.turku.fi/kaupunkistrategia> (viitattu 18.12.2017).
- ² Liikanen, Hanna-Liisa: Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma 2010, s. 37. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-826-7> (viitattu 18.12.2017).
- ³ Sosiaali- ja terveysministeri Hanna Mäntylän puhe Valtakunnallisessa lastenkulttuurifoorumissa Tampereella 25.11.2015.
- ⁴ IV Sitran megatrendilista 2014. <https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-trendit-keskinaisriippuvuus-lisaantyy/> (viitattu 18.12.2017).
- ⁵ Känkänen, Päivi. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Tutkimus 109. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki, 2013, s. 116. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-911-4> (viitattu 18.12.2017).
- ⁶ Kulttuurisuunnitelma kehitettiin Kulttuuria vanhuksen arkeen -hankkeessa (KUVA) vuonna 2011. Ks. Rosenlöf, Anna-Mari: Rakenteita ratkomassa – Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja. Taiteen edistämiskeskus, Turku, 2016, s. 32. https://issuu.com/rakenteitaratkomassa/docs/rakenteitaratkomassa_2ee04e26e63a58 (viitattu 18.12.2017).
- ⁷ Kulttuurihyvinvointia Turussa -verkosto laajentui Taikusydän-hankkeen myötä Varsinais-Suomen kattavaksi Varavoimaa-verkostoksi, joka toimii yhtenä Taikusydän-hankkeen alueverkostona.
- ⁸ vrt. Kuulto-toimintatutkimuksen havainnot, s. 18 ja 61. Kangas, Anita: Koetellut kulttuuritoiminnot; KUULTO-toimintatutkimuksen tulokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:2. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75104/okm21.pdf?sequence=1> (viitattu 18.12.2017).
- ⁹ Kangas, Anita: Koetellut kulttuuritoiminnot; KUULTO-toimintatutkimuksen tulokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:2, s. 13. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75104/okm21.pdf?sequence=1> (viitattu 18.12.2017).
- ¹⁰ YK:n ihmisoikeusjulistus 1948.

11. Prosenttiperiaate on periaatteellinen päätös käyttää noin yksi prosentti rakennushankkeen kustannuksista taiteen hankintaan. Prosenttiperiaatteella rahoitettuja taideteoksia kutsutaan joskus prosenttitaiteeksi. www.prosenttiperiaate.fi.
12. Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina. Opetusministeriön julkaisuja 2009:57, s. 34. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75631/opm57.pdf?sequence=1>.
13. Kulttuurihyvinvointipalveluihin ei katsota kuuluvaksi taideterapiaa, jota voi antaa vain koulutettu taideterapeutti ja joka edellyttää sekä psykoterapeuttisia taitoja että taiteen kielen ymmärrystä. Terapialla on myös selkeät hoidolliset tavoitteet. Ks. Duodecim. Terveyskirjasto. Taideterapian perusteet. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00159&p_teos=onn&p_osio=&p_selaus=10228#F1 (viitattu 18.12.2017).
14. Luova Varsinais-Suomi 2025. Varsinais-Suomen kulttuuristrategia 2015–2025. Varsinais-Suomen liitto, 2015. <http://www.varsinais-suomi.fi/images/tiedostot/Eduvalvonta/Kulttuuristrategia/liitteet/kulttuuristrategia.pdf> (viitattu 18.12.2017).
15. Poikkihallinnollisessa Hyvinvoinnin ohjausryhmässä on edustus Turun kaupungin kaikilta toimialoilta sekä konsernihallinnosta. Sen tehtävä on tukea Turun kaupunkistrategian Hyvinvointi ja aktiivisuus -ohjelman toimeenpanoa.
16. http://www.valtiokonttori.fi/fi-fi/Kansalaisille_ja_yhteisöille/Perillisitta_kuolleiden_jaamistot (viitattu 18.12.2017).
17. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen pöytäkirja 16.6.2015, § 118. <http://ah.turku.fi/sosterla/2015/0616008x/3255037.htm> (viitattu 18.12.2017).
18. Turun kaupungin ikääntyneille järjestämässä tehostetun palvelu- ja hoiva-asumisen yksiköissä on käytössä yksilöllinen kulttuurisuunnitelma osana vanhuksen hoitosuunnitelmaa.
19. Turun kaupunginvaltuuston kokous 12.6.2017, Turun kaupungin kuolinpesien säästörahaston ja Turun kaupungin sosiaalirahaston sääntöjen muuttaminen. <http://ah.turku.fi/kv/2017/0612007x/3561055.htm> (viitattu 18.12.2017).
20. Lastenkulttuuri käsitetään alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten ikään sopivana taiteen ja kulttuuriperinnön tarjontana sekä lapsen osallisuutena taiteen ja kulttuurin tekemiseen.
21. Ehdotus Lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:6. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75262/tr6.pdf> (viitattu 18.12.2017).

22. Känkänen, Päivi. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Tutkimus 109. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki, 2013, s. 99. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-911-4> (viitattu 18.12.2017).
23. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma> (viitattu 18.12.2017).
24. Turun kaupunkistrategia 2029, Strategiset ohjelmat, s. 10. <https://www.turku.fi/kaupunkistrategia> (viitattu 18.12.2017).
25. <http://www.tukevaporrass.fi/>. Residenssitoiminnan mallinnos löytyy myös: Rakenteita ratkomassa – Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja, s. 51-51. https://issuu.com/rakenteitaratkomassa/docs/rakenteitaratkomassa_2ee04e26e63a58 (viitattu 18.12.2017).
26. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Prosenttitaide: <http://minedu.fi/kehityshankkeet> (viitattu 18.12.2017).
27. Liikanen, Hanna-Liisa. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma 2010–2014, 2010, s. 37, 45. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75612> (viitattu 18.12.2017).
28. Taikusydän - taiteen hyvinvointivaikutuksien valtakunnallinen yhteyspiste. <https://taikusydän.turkuamk.fi/info/taikusydän/> (viitattu 18.12.2017).

Selvitystyössä esitellyt käsitteet, toimenpiteet ja kehittämisehdotukset pohjautuvat seuraaviin strategioihin, ohjelmiin ja lakeihin:

- Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014–2018 (2014) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-258-6> (viitattu 18.12.2017).
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980> (viitattu 18.12.2017).
- OPS 2016 - Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen <http://www.opi.fi/ops2016> (viitattu 18.12.2017).
- Ratkaisujen Suomi, hallitusohjelma 27.5.2015 (2015). <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma> (viitattu 18.12.2017).
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301> (viitattu 18.12.2017).

- Turku 2011 -kulttuuripääkaupunkivuoden jatkokyöryhmän loppuraportti (2011)
https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//jatkokyoryhman_raportti.pdf
(viitattu 18.12.2017).
- Turun kaupunkistrategia 2029 & Hyvinvointi ja aktiivisuus -ohjelma (2014)
<https://www.turku.fi/kaupunkistrategia> (viitattu 18.12.2017).
- Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma (2010–2014) & loppuraportti (2015)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-826-7>
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3578-5> (viitattu 18.12.2017).
- Luova Varsinais-Suomi 2025. Varsinais-Suomen kulttuuristrategia 2015–2025. (2015)
<http://www.varsinais-suomi.fi/images/tiedostot/Edunvalvonta/Kulttuuristrategia/liitteet/kulttuuristrategia.pdf> (viitattu 18.12.2017).

Kehittämistyössä on kulttu seuraavia toimijoita:

- Riikka Campomanes, tuottaja, Läntinen tanssin aluekeskus
- Tonja Goldblatt, puheenjohtaja 2016, Turun Taiteilijaseura
- Marjo Hamilas, ylitarkastaja, Lounais-Suomen aluehallintovirasto
- Hannele Hartikainen, kulttuurisihteeri, Varsinais-Suomen liitto
- Kristiina Hellstén, projektipäällikkö, Turun kaupunki
- Leena Hiltunen, lastenkulttuurin suunnittelija, Turun kaupunki
- Olli Hirvonen, kulttuurituottaja, ikääntyvien kulttuuripalvelut, Turun kaupunki
- Marja-Liisa Honkasalo, tutkija, Turun yliopiston Kulttuurin ja terveyden tutkimusyksikkö
- Tapio Häyhtiö, toimitusjohtaja, Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasso Oy
- Hanna Inkeroinen, suunnittelija, Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasso Oy
- Satu Järvinen, projektityöntekijä, Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry
- Mette Karlsson, kulttuurisihteeri, Turun kaupunki
- Kirsi Kiviniemi, asumispalvelujen johtaja, Turun kaupunki
- Riina Kotilainen, toiminnanjohtaja, Turun Taiteilijaseura
- Anu Laukkanen, tutkija, Turun yliopiston Kulttuurin ja terveyden tutkimusyksikkö
- Liisa-Maria Lilja-Viherlampi, koulutus- ja tutkimuspäällikkö, Turun ammattikorkeakoulu
- Venla Luoma, puheenjohtaja, Framil ry – Varsinais-Suomen osallistavan taiteen keskus
- Karoliina Luukkainen, erityisasiantuntija, Turun kaupunki
- Benny Majabacka, lehtori, Humanistinen ammattikorkeakoulu
- Irina Niemimäki, kulttuurisihteeri, työikäisten kulttuuripalvelut, Turun kaupunki

- Helena Norokallio, projektikoordinaattori, Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry
- Päivi Nygren, ylihoitaja, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
- Mikko Pakarinen, kehittämisspäälikkö, Turun kaupunki
- Maija Perho, sosiaalineuvos, Turun kaupungin kulttuurilautakunnan puheenjohtaja
- Minna Pohjola, suunnittelija, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
- Sanni Pöntinen, johtava museolehtori, Tampereen kaupungin kulttuurikasvatussyksikkö Taite
- Johanna Reiman, toiminnanjohtaja, Itämeren alueen terveet kaupungit ry, Baltic Region Healthy Cities
- Jenni Räsänen, kulttuurisuunnittelija, Helsingin kulttuurikeskus & Sosiaali- ja terveysvirasto
- Lotta Skaffari, toiminnanjohtaja, Läntinen tanssin aluekeskus
- Marja Susi, lehtori, tutkimusvastaava, Turun ammattikorkeakoulu
- Henri Terho, erityisasiantuntija, Taiteen edistämiskeskus, Lounais-Suomen toimipiste
- Oona Tikkaaja, lehtori, Humanistinen ammattikorkeakoulu
- Petri Tähtinen, toiminnanjohtaja, Kirjan talo ry – Bokens Hus rf